

Kommunrevisorerna granskar

UMEÅ KOMMUN
ÖVERFÖRMYNDARNÄMNDEN

Grundläggande granskning 2019

1. Inledning och bakgrund

Revisorerna är kommunfullmäktiges organ för kontroll och ansvarsprövning av styrelser och nämnder. Revisorerna ska årligen granska verksamheten inom nämndernas verksamhetsområden i den omfattning som följer av god revisionsred. Enligt kommunallagen (12. kap 1 §) är revisionens uppgift att pröva om:

- Verksamheten sköts ändamålsenligt
- Verksamheten ur ekonomisk synvinkel sköts tillfredsställande
- Räkenskaperna är rättvisande
- Den interna kontrollen är tillräcklig

Revisorernas årliga granskning består av såväl en grundläggande granskning som av ett antal fördjupade granskningar. Den grundläggande granskningen är den löpande granskning som varje år genomförs avseende styrelse och nämnder, och består av tre delar:

- granskning av delårsrapport och årsredovisning
- granskning av måluppfyllelse
- granskning av intern styrning och kontroll

Den grundläggande granskningen är till sin karaktär en fortlöpande insamling av fakta och iakttagelser. Granskningen ska ge underlag för att bedöma styrelsens och nämndernas styrning, uppföljning och kontroll, säkerhet i redovisningssystem och rutiner samt måluppfyllelse, för att kunna uttala sig i ansvarsfrågan. Den grundläggande granskningen kommer att fortgå fram till revisionens slutliga bedömningar i revisionsberättelsen rörande 2019.

2. Syfte

Det övergripande syftet med den grundläggande granskningen är att utgöra en grund till revisorernas bedömning om styrelse och nämnder har skapat förutsättningar för tillräcklig styrning, uppföljning, och kontroll av verksamheten.

2.1 Avgränsningar

Den grundläggande granskningen avser år 2019. Den del av den grundläggande granskningen som avser delårsbokslut och årsbokslut redovisas i särskilda granskningsrapporter. I de bedömningar som görs i denna rapport har endast de resultat och de prognoser som redovisas i samband med nämndens delårsrapport (T2) beaktats. För en samlad bedömning av årets resultat, se revisionsberättelse och revisionsredogörelse för 2019.

2.2 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Kommunallagen
- Budget och uppdragsplaner 2019
- Nämndernas reglementen

2.3 Ansvarig nämnd

Iakttagelserna i denna rapport avser överförmyndarnämnden. Överförmyndarnämnden är en gemensam nämnd för Bjurholms, Nordmalings, Robertsfors, Umeå, Vindelns, Örnsköldsviks och Vännäs kommuner.

Umeå kommun är värdkommun och nämnden och dess förvaltning ingår i Umeå kommuns organisation.

Nämnden ansvarar enligt reglementet för att överförmyndarverksamheten bedrivs i enlighet med reglerna i föräldrabalken och andra författningar som reglerar frågor knutna till överförmyndarverksamhet. Nämnden har till huvudsaklig uppgift att besluta om förordnande och entledigande av gode män och förvaltare, ta till vara den enskildes intresse genom kontroll av förmyndarnas, gode männens och förvaltarnas förvaltning, lämna information till allmänheten samt att nämnden har det ansvar för ärenden som enligt lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn stadgas för överförmyndaren.

2.4 Genomförande

Dialogmöten har genomförts med respektive nämnd med syfte att bedöma om styrelse och nämnder har en tillräcklig struktur för styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten. Detta för att säkerställa att de lever upp till de mål och beslut som fullmäktige fastställt.

I årets grundläggande granskning har presidiet i styrelse och nämnder skriftligt besvarat generella och nämndspecifika frågor samt ett bedömningsformulär. De svar som lämnats har använts som underlag till de dialoger som genomförts med respektive presidium under juni 2019. Vid presidiedialogerna gavs revisorerna även möjlighet att ställa kompletterande frågor.

Motsvarande underlag har även använts vid de träffar som genomförts under hösten med nämnder och styrelse. Syftet med dessa dialogmöten har varit att ge samtliga ledamöter möjlighet att yttra sig och föra en diskussion kring de svar som lämnats av respektive presidium.

För att få en helhetsbild av styrelsens/nämndens arbete, har de underlag som upprättats (formulär och anteckningar från dialoger) kompletterats med insamling, genomgång och analys av relevanta styr- och uppföljningsdokument.

Utöver detta har en enkät skickats ut till samtliga ordinarie ledamöter i Umeå kommuns nämnder. I enkäten ombads ledamöterna besvara frågor avseende styrelsens/nämndens ekonomi, interna kontroll och målstyrning. Revisorerna har valt att inte redovisa enkätresultaten i rapporterna från den grundläggande granskningen, eftersom svarsfrekvensen för respektive nämnd varierade kraftigt.

Den grundläggande granskningen baseras på revisorernas riskanalys och omfattar samtliga nämnder och styrelser. Den ger också underlag att under året uppdatera revisorernas riskanalys. Den grundläggande granskningen pågår under hela granskningsåret. Den information som inhämtats i samband med den grundläggande granskningen beaktas även vid revisorernas riskanalys inför kommande år.

Rapporten har skickats för faktakontroll till nämndens presidium.

2.5 Begreppsförklaringar

Nedan följer en förklaring av de begrepp som revisorerna använder vid sin bedömning:

- Bristfällig – Omedelbara förstärkningar krävs
- Tillräcklig – Behov av förstärkningar föreligger
- Ändamålsenlig – God följsamhet inom området
- Tillfredsställande – Mycket god följsamhet inom området

Det är också dessa begrepp som nämnderna har gjort sin bedömning/självskattning utifrån vid besvarandet av bedömningsformuläret.

3. Bedömningsformulär

3.1 Intern kontroll

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav, samt åtaganden enligt reglementen och styrande dokument:

Åtagande	Krav enligt	Nämndens bedömning av följsamheten	Hänvisning till underlag och exempel som styrker bedömning
2.1.1 Nämnden ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.	Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 §, Riktlinjer för intern styrning och kontroll	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☒ Ändamålsenlig ☐ Tillfredsställande	
2.1.1.1 Har nämnden varit aktiva i genomförandet av en riskanalys, inkl. värdering och vägledning i hantering av riskerna?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2018-12-19)	☐ Ja ☐ Nej ☒ Delvis	
2.1.1.2 Har nämnden fastställt såväl riskanalys som internkontrollplan?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2018-12-19)	☒ Ja ☐ Nej ☐ Delvis	
2.1.1.3 Har nämnden erhållit och godkänt uppföljning av internkontrollplanen?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2018-12-19)	☒ Ja ☐ Nej ☐ Delvis	
2.1.1.4 Har nämnden gjort en värdering om den interna kontrollen är ändamålsenlig och tillräcklig?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2018-12-19)	☐ Ja ☐ Nej ☒ Delvis	
2.1.1.5 Har nämnden tillsett att kommunstyrelsen tagit del av nämndens uppföljning av internkontrollplanen?	Handledning - intern styrning och kontroll (KS 2018-12-19)	☒ Ja ☐ Nej ☐ Delvis	

2.1.2 Nämnden ska årligen planera och genomföra kontroller så att attestreglementet följs.	Attestreglemente	☐ Bristfällig ☒ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☐ Tillfredsställande	
2.1.2.1 Har nämnden vidtagit några åtgärder för att stärka attestrutinerna utifrån dialoger och genomförda granskningar 2018?		☐ Ja ☒ Nej ☐ Delvis	

lakttagelser

Överförmyndarnämnden har antagit en internkontrollplan för 2019. I planen finns en koppling mellan fullmäktiges mål, samt två av nämndens nedbrutna mål. De risker som har högst riskvärde är:

- Svårigheter att rekrytera nya ställföreträdare
- Sårbarhet om ställföreträdare har många uppdrag

Chefer har i sin tur tagit fram förslag på åtgärder, vilka beslutades av nämnd i samband med att planen antogs.

Det finns kortfattade riskbeskrivningar/riskbedömningar och åtgärder som ska vidtas utifrån identifierade risker. Åtgärderna är tidsatta och det framgår vem som är ansvarig. Nämnden har följt upp arbetet vid tertialsuppföljning 1 och 2, där det framgår vilka aktiviteter/åtgärder som genomförts och vad som kvarstår. Majoriteten av de risker som beskrivs i internkontrollplanen följs upp i verksamhetsuppföljningen.

Nämnden har fattat beslut om risker i sin internkontrollplan. Vi har inte tagit del av någon riskanalys utöver den riskbedömning som framgår i internkontrollplanen.

Bedömning

Vi bedömer att nämnden säkerställt en tillräcklig struktur för intern kontroll avseende verksamhet och den ekonomiska redovisningen. Vi noterar dock att nämnden, i likhet med föregående år, fortsatt inte fullt ut efterlever kommunens riktlinjer för intern styrning och kontroll (reviderad av fullmäktige 2011-09-26, § 153). Av riktlinjerna framgår att en riskanalys ska göras och dokumenteras i syfte att identifiera omständigheter som utgör risk för att inte uppfylla de krav som ställs på verksamheten. Med riskanalys avses det underlag som ligger till grund för nämndens riskbeskrivning i internkontrollplanen. Underlaget ska innehålla samtliga identifierade risker för nämndens verksamhet och ekonomi, inklusive värdering av dessa. Detta innebär att befintlig struktur för intern kontroll behöver förstärkas ytterligare.

3.2 Målstyrning

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav, samt åtaganden kopplade till ett urval av fullmäktiges mål:

Åtagande	Krav enligt	Nämndens bedömning av följsamheten	Hänvisning till underlag och exempel som styrker bedömning
2.2.1 Nämnden ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige bestämt, samt de bestämmelser i lagar och författningar som verksamheten omfattas av.	Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 §, Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	
2.2.1.1 Har nämnden säkerställt att samtliga av fullmäktiges mål som berör nämnden beaktas i uppdragsplanen?		☒ Ja ☐ Nej ☐ Delvis	
2.2.1.2 Har nämnden under året tagit aktiva beslut om åtgärder för att uppnå måluppfyllelse?		☒ Ja ☐ Nej ☐ Delvis	
2.2.2 Nämnden ansvarar för att det egna verksamhetsområdet kontinuerligt följs upp och utvärderas.	Reglemente för Umeå kommun styrelse och nämnder	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	
2.2.3 Nämnden har ansvar att verka för att samråd sker med brukare av nämndens tjänster	Kommunallagen (2017:725) 8 kap. 3 §, Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	Samråd sker med ställföreträdare, men inte med huvudmän.
2.2.4 Nämnden ska verka för att samverkan sker mellan nämnder för att gemensamt nå kommunens övergripande mål	Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☒ Tillfredsställande	
2.2.4.1 Upplever nämnden att samverkan med andra nämnder och andra		☒ Ja ☐ Nej ☐ Delvis	

Åtagande	Krav enligt	Nämndens bedömning av följsamheten	Hänvisning till underlag och exempel som styrker bedömning
kommunala aktörer fungerar väl?			

lakttagelser

Överförmyndarnämnden har antagit uppdragsplan och budget för 2019. Av uppdragsplanen framgår en kortfattad beskrivning av nämndens uppdrag, vilket de anger är att utöva tillsyn av ställföreträdare: gode män, förvaltare och förmyndare enligt föräldrabalken och lagen om god man för ensamkommande barn.

I uppdragsplanen har nämnden utgått från Umeå kommunfullmäktiges övergripande mål och formulerat nämndsmål, samt beaktat särskilda uppdrag. I uppdragsplanen återfinns även kommunens personalpolitiska mål samt Umeå kommunfullmäktiges särskilda uppdrag avseende sjukskrivningar.

I samband med uppföljningen vid tertial 1 och 2 (T1 och T2) gör nämnden en deluppföljning av resultatmått. Vid T1 och T2 följs inte samtliga nämndsmål upp. Nämnden följer resultatmått beträffande fullmäktiges jämställdhetsmål. Nämnden följer även resultatmått för fullmäktiges personalpolitiska mål. Nämnden följer inte upp sina fastställda nämndsmål med resultatmått.

Bedömning

Vi bedömer att nämndens målstyrning är tillräcklig. Nämnden förhåller sig till samtliga av de områden som fullmäktige delgett nämnden ett huvudansvar. Nämnden har även tolkat mål och uppdrag från fullmäktige och brutit ned flera av dessa så att de fungerar som styrsignaler till verksamheten, genom nämndens styrkort. Vidare genomför nämnden kontinuerlig uppföljning av resultatmått kopplade till fullmäktiges mål. Däremot följer nämnden inte upp sina fastställda nämndsmål i verksamhetsuppföljningen.

3.3 Ekonomi

I vilken utsträckning bedömer nämnden sin följsamhet till följande lagkrav samt åtaganden som fullmäktige ålagt enligt reglemente:

Åtagande	Krav enligt	Nämndens bedömning av följsamheten	Hänvisning till underlag och exempel som styrker bedömning
2.3.1 Nämnden ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet.	Kommunallagen (2017:725) 11 kap. 5 §	☐ Bristfällig ☐ Tillräcklig ☒ Ändamålsenlig ☐ Tillfredsställande	
2.3.1.1 Har nämnden anpassat verksamheten utifrån de förutsättningar som anges i budget?		☐ Ja ☐ Nej ☒ Delvis	Förvaltningen ställdes inför en engångskostnad då deras tidigare verksamhetssystem behövde uppdateras pga. GDPR och att

			leverantörer slutade tillhandahålla det.
2.3.1.2 Får nämnden tillräckliga underlag avseende ekonomi och verksamhetens utveckling för att kunna göra de prioriteringar och vidta de åtgärder som krävs för att nå en ekonomi i balans?		☒ Ja ☐ Nej ☐ Delvis	
2.3.1.3 Prognostiserar nämnden att nå en ekonomi i balans för året?		☐ Ja ☒ Nej	
2.3.1.4 Om nämnden prognostiserar ett underskott - har nämnden under året tagit aktiva beslut om åtgärder för att nå en ekonomi i balans?		☐ Ja ☐ Nej ☒ Delvis	
2.3.2 Nämnden ska rapportera till fullmäktige om hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året.	Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder	☐ Bristfällig ☒ Tillräcklig ☐ Ändamålsenlig ☐ Tillfredsställande	

lakttagelser

Nämndens resultat var vid första delårsrapporten (tertiäl 1) ca +200 tkr. Årsprognosen beräknades vid tillfället vara -700 tkr. Vid nämnden delårsrapport per jan-aug (tertiäl 2) prognosticerades fortsatt - 700 tkr. Enligt rapporten bestod det prognostiserade negativa resultat i utbildningskostnader för nämnden, samt kostnader för uppgradering av verksamhetssystem. I rapporten framgick inte huruvida nämnden vidtagit åtgärder för att nå en budget i balans.

I nämndens verksamhetsuppföljning för 2019 redovisas ett utfall på 71 tkr. Dock framgår inte orsaken till att utfallet överstiger prognostiserade -700 tkr. Några kommentarer till budgetavvikelsen framgår inte heller.

Bedömning

Utifrån vad som framkommit av denna översiktliga granskning bedömer vi att nämndens interna ekonomistyrning är tillräcklig. Med anledning av att den grundläggande granskningen är översiktlig görs bedömningen med begränsad säkerhet.

4. Frågeställningar till nämndens presidium

4.1 Generella frågeställningar till samtliga nämnder

På vilket sätt arbetar nämnden med det övergripande målet om jämställdhet?

Nämnden har fastställt mål om antal utbildningar för gode män och förvaltare. Detta för att kunniga ställföreträdare bidrar till att de svagaste i samhället får en mer likvärdig omsorg och hälsa. Även via enkäter har nämnden försökt säkerhetsställa att både kvinnliga och manliga ställföreträdare upplever sig ha fått god eller mycket god information om sitt uppdrag.

Vid dialogmöte beskriver presidiet vikten av att utbildningen baseras på principer som säkerställer god kvalitet och ger alla en likvärdig behandling.

Det saknas könsindelad statistik över ställföreträdare (gode män och förvaltare) och brukare.

På vilket sätt har nämnden integrerat och utvärderat kommunens prioriterade folkhälsomål i den egna strategiska planeringen?

Nämnden har inte inkluderat kommunens övergripande folkhälsomål, då det inte bedömts som relevant för den strategiska planeringen.

På vilket sätt arbetar nämnden för att på sikt kunna leva upp till fullmäktiges mål om att de möjligheter som den digitala transformationen innebär ska vara förstahandsalternativet för Umeå kommuns verksamhetsutveckling? Fokusera på vad nämnden har gjort sedan föregående års dialog samt vad nämnden planerar att göra under 2019.

Nämnden uppdaterar verksamhetssystemet (till Wärna Go) och planerar att implementera en E-tjänst för ställföreträdare (e-Wärna). Nämnden arbetar även med möjligheten för pappersfria nämndsmöten. Utöver detta ska systemet Sharepoint införas under hösten 2019.

På vilket sätt arbetar nämnden för att säkerställa kompetensförsörjningen på kort och lång sikt? Fokusera på vad nämnden har gjort sedan föregående års dialog och vad nämnden planerar att göra under 2019.

Nämnden har antagit en kompetensförsörjningsplan som innebär systematisk uppföljning av arbetsmiljöarbetet. Vid dialogen med presidiet framkom att det inte finns några problem kring rekrytering.

Vilka är nämndens utmaningar på kort och lång sikt?

De största utmaningarna är att rekrytera tillräckligt med ställföreträdare samt att rekrytera ställföreträdare för svårare uppdrag. En utmaning är vidare att minska sårbarheten som blir när vissa ställföreträdare har många uppdrag. Nämnden har de senaste åren sett en ökning av antalet ärenden, och om trenden håller i sig innebär det en budgetutmaning. Förvaltarenheten inom Umeå kommun nyttjas och samarbetet fungerar bra. Förvaltarenheten har ett begränsat antal uppdrag. I Örnsköldsvik har det gjorts en upphandling av ett företag för de svåraste uppdragen.

4.2 Nämndspecifika frågor

Vad har den utökade organisationen inneburit för nämnden respektive förvaltningen?

Att nämnden fått ta ställning hur och till vilken utsträckning vi vill ha ett enhetligt system, till exempel rörande arvodesregler, delegationsordning och rutiner. Den har även bidragit till fler möjligheter för erfarenhetsbyte, fler anställda med kompetens och en mer robust organisation.

Vilken är status kring nämndens arbete med rekrytering av gode män/förvaltare? Hur ser tillgång och behov ut? Fokusera på vad nämnden har gjort sedan föregående års dialog och vad nämnden planerar att göra under 2019.

Varje måndag görs ett mailutskick till ställföreträdare på aktuell maillista. Ett rekryteringsbehov finns, särskilt i de små kommunerna. Vid rekrytering erbjuds utbildning till ställföreträdare.

Tjänstepersoner i verksamheten har utrett möjligheterna till ett mentorskapsprogram.